

Asia: VN/35314/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Rauhanjärjestö Suomen Sadankomitea lausuu koskien luonnosta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta VN/35314/2024

Sadankomitea haluaa kiinnittää huomiota siihen, että esitetty lakimuutos on suoraan ristiriidassa Valtioneuvoston ajankohtaissselonteko ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutoksesta 16.4.2026 kirjauksen ”On Suomen kannalta olennaista, että maailmanjärjestys perustuu yhteisiin sääntöihin, ei vahvimman oikeuteen. Suomi puolustaa kansainvälisen oikeuden noudattamista.” kanssa.

Lakiesitys heikentää Suomea sitovan Kansalaisyhteiskunnan ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen noudattamista verrattuna nykyiseen lainsäädäntöön. Tarkempi tutustuminen siviilipalvelusta koskevaan lainsäädäntöön osoittaa, että voimassa olevan tulkinnan mukaan hallituksen esitys 10.3.2026 on osin myös perustuslain vastainen.

Sadankomitea suosittaa, että siviilipalveluslain erillinen muuttaminen keskeytetään ja lakia muutetaan vasta uuden, tasa-arvoisen asevelvollisuuslain laatimisen yhteydessä. Tällöin pystytään paremmin kokonaistarkastelun kautta takaamaan Suomea sitovien ihmisoikeussopimusten noudattaminen. Hallituksen 10.3.2026 esitys siviilipalveluslain muuttamisesta ei sisällä sellaisia kokonaisturvallisuutta parantavia seikkoja, joita ei voida toteuttaa nykyisen lainsäädännön puitteissa, joten lain muuttamisella ei ole kiire.

I - Kokonaispalvelusajan pidentäminen suhteessa varusmiespalvelukseen (16 §, 16 a §, 39 §, 8 a luku 61-63 §)

Lakiesitys poikkeaa selvästi YK:n ihmisoikeuskomitean Suomen seitsemännen määräaikaisraportin loppupäätelmästä suosituksesta 37. a koskien asevelvollisuutta 2021 (CCPR/C/FIN/CO/7) sekä Euroopan Neuvoston ihmisoikeuskomissaarin seurantaraportin CommDH(2006)9 ja Euroopan Ihmisoikeussopimuksen sekä Euroopan Sosiaalisen peruskirjan vaatimuksista.

Ihmisoikeussopimukseen perustuva kritiikki on ollut johdonmukaista ja toistuvaa erityisesti koskien siviilipalveluksen palvelusajan rangaistuksenomaista kestoja. Suomi on aikaisemmin omaksunut linjan, että nykyinen palvelusaika on perusteltavissa sopimusten toteutumista valvovien toimijoiden kritiikistä huolimatta.

Poikkeuksellisesti Hallituksen esityksen luonnos 10.3.2026 entisestään heikentää aseistakieltäytyjien asemaa ohittaen perustuslakivaliokunnan PeVL 9/2007 vp ja PeVL 18/2007 vp lausuntojen perustelut sekä aikaisemmat puolustusvaliokunnan ja työvaliokunnan perustelut palvelusaikojen pituuksista.

39 § Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja vapaa-aika sekä työturvallisuus

2007 perustuslakivaliokunta lausui koskien vakaumuksen perusteella valittua palvelusta:

“Palvelun kokonaisrasittavuuteen viittaava, sinänsä hyväksyttävä perustelu ei puolestaan muodostu vakuuttavuudeltaan kovin vahvaksi, jos vertailu tehdään kaikenlaisiin miehistötehtäviin koulutettavien palvelun rasittavuuteen.”

“Palvelusaikasääntelyn erilaisuus ei siksi vaivatta sovi yhteen perustuslain 6 §:n 2 momentissa säädetyn syrjintäkiellon kanssa.”

Tämän lisäksi viitataan vanhempaan lausuntoon PeVL 10/1985 vp. Vuoden 1985 lausunnon periaate on selväsanaisimmin kiteytetty puolustusvaliokunnan lausuntoon PuVL 4/1998 vp, jossa “valiokunta toteaa, että siviilipalvelus toteutetaan edelleen normaaliin työaikojen sekä -viikkojen puitteissa”.

Tämä aikaisemmin käytetty peruste yleisintä varusmiespalvelusaikaa vuorokausina pidemmästä siviilipalveluksesta poistuu, kun osasta siviilipalvelusta poistetaan työaika-ajoite.

16 § Siviilipalveluspaikan siirto palveluksen aikana

sekä 16 a § Palveluksessa olevan velvollisen määrääminen viranomaista avustavaan tehtävään

Myös viranomaisen avustamiseen tai muuten yksipuolisesti sijoituspaikkaan määrääminen poistaa aikaisempia puolustusvaliokunnan lausunnon PuVL 4/1998 vp esittämiä eroja palvelusmuotojen välillä. Siviilipalvelusvelvollinen ei pykälien 16 ja 16 a puitteissa ole aikaisemmassa määrin varusmiestä vapaampi valitsemaan asuinpaikkaansa ja voi jopa päätyä varusmiestä epävarmempaan asemaan palvelusaikaisen sijoituspaikkansa ennakoinnin kannalta.

8 a luku kertauspalveluksesta kokonaisuudessaan vaikuttaa palvelusmuotojen eroja vähentävästi.

Koska hallituksen esitys osittain poistaa siviilipalveluksen rajauksen normaaliin työaikaan ja -viikkoon ja rajoittaa mahdollisuuksia palveluksen suorittamisen sijaintiin vaikuttamiseen siten koventaen siviilipalveluksen kokonaisrasittavuutta, palvelusaikaa ei voi perustuslakivaliokunnan aikaisemman tulkinnan puitteissa enää pitää kohtuullisena, sikäli kun aikaisemia palveluksen kestoolisi ollut perusteltu. Hallituksen esitys ei sisällä muutoksen vaikutuksen tasaavaa lyhennystä koulutus ja palvelusajan 347 päivään.

Yleisesti palvelusaikojen vertailu on paras tehdä laskemalla poissa normaalista elämästä vietettäviä vuorokausia, sillä kokonaispalvelusaika ja kokonaisrasittavuus ovat tulkinnanvaraisia käsitteitä ja vaihtelevat palvelusmuotojen sisällä siinä missä palvelusmuotojen välilläkin (PeVL 9/2007 vp).

Kansainvälisen lain voimassa oleva tiukka tulkinta edellyttää 4 § ensimmäisen momentin korjaamista muotoon: "Koulutus- ja työpalvelujakson kesto on yhteensä 165 päivää."

Perustuslakivaliokunnan kansainvälisiä lakeja valvovien toimijoiden vastaisesti, mutta nykyisen palvelusaikojen suhteen säilyttämiseksi edellyttäisi 16, 16 a ja 39 § muutosten puitteissa 4 § ensimmäisen momentin korjaamista muotoon:

"Koulutus- ja työpalvelujakson kesto on:

- 1) Suoritaviin tehtäviin koulutettavalla yhteensä 165 päivää;
- 2) Erytistaitoa vaativiin tehtäviin koulutettavalla 255 päivää;"

II - Vaitiolovelvollisuus (38 §, 16 a §)

38 § Siviilipalvelusvelvollisen velvollisuudet lisää lakiin uuden velvollisuuden, joka on aikaisemmin katettu palvelustehtäviin suoraan liittyvillä erillisillä velvollisuuksilla. Suoraan lakiin kirjattu yleinen vaitiolovelvollisuus saattaa aiheuttaa epäselvyyttä joissain tilanteissa 16 a § viranomaisen apuna toimimisessa tai 16 § toiseen palveluspaikkaan siirtyessä. Kirjauksen lakiin sijasta olisi vielä syytä harkita tehtäväkohtaisten erityispiirteiden huomioimista palveluspaikkojen tasolla entistä paremmin. Tällöin on mahdollisesti helpompi huomioida eri toimijoihin kohdistuvat vaitiolo- ja tiedonantovelvollisuudet.

Yleisellä tasolla vaitiolo- ja tiedonantovelvollisuus on luonnollisesti osa työelämää ja palvelusta.

III - Sotilasedustus siviilipalveluksen hallinnossa (9 §, 76 §)

9 § Siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittely ja siviilipalveluspaikkaoikeuden peruuttaminen

Muutos pyytää pääesikunnalta palveluspaikkaa koskeva lausunto on oikean suuntaisesti päätöksentekoon osallistumista vähentävä, mutta YK:n ihmisoikeuskomitean Suomen seitsemännän määräaikaisraportin loppupäätelmien 2021 suositusta 37. a koskien asevelvollisuutta (CCPR/C/FIN/CO/7) noudattaen olisi perusteltua todeta, että tällaista tarvetta yksinkertaisesti ei ole ja poistaa laista kokonaisuudessaan 9 § toinen momentti.

Sotilasedustus on nykyään mukana siviilipalvelusasiain neuvottelukunnassa, mutta neuvottelukunnan kokoonpano on säädetty asetuksella, ei laissa. Todettakoon tässä kuitenkin, että Kansalais- ja poliittisten oikeuksien sopimuksen tarkastelun mukaan olisi suositeltavaa rajata pääesikunta pois myös neuvottelukunnasta.

76 § Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana

Uusi tarkennus siviilipalveluksen suorittaminen ”Puolustusvoimien ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana” on ongelmallinen, sillä se alistaa siviilipalveluksen kansainvälisen lain vastaisesti puolustusministeriön päätöksen alle.

Siviilipalvelusta koskien on oltava puhtaasti siviilitoimintaan perustuva valmiustilajärjestelmä, joka voi luonnollisesti toimia koordinoitusti sotilaallisen maanpuolustuksen kanssa, mutta ei sen alaisuudessa.

IV - Vakaumuksentutkinta (18 §, 19 §, 20 § ja 21 §)

18 § Siviilipalvelukseen hakeminen erityisolloissa ja siihen liittyvät 19 §, 20 § ja 21 § tulisi poistaa siltä osin, kun käsitellään vakaumuksen tutkintaa.

Vähimmillään vakaumuksentutkintalautakunnan kokoonpanosta on poistettava sotilasjäsen perustuen YK:n ihmisoikeuskomitean Suomen seitsemännen määräaikaisraportin loppupäätelmien 2021 suositukseen 37. a.

On kuitenkin perusteltua kokonaan laista vakaumuksentutkintamenettely kokonaan. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset huomioon ottaen kyseisellä lautakunnalla ei varsinaisesti missään oloissa ole kansainvälisen lain mukaista oikeutta evätä henkilöltä oikeutta kieltäytyä aseista. Tätä näkökulmaa puoltaa YK:n ihmisoikeuskomitean tiedonanto No 682/1996 Paul Westerman v. the Netherlands ja tukee YK:n Talous- ja sosiaalineuvoston päätöslauselmaluonnos E/CN.4/1998/L.93 jonka Suomi on laatinut yhdessä 11 muun Euroopan maan kanssa, mihin myös YK:n ihmisoikeuskomitea tiedoksiannossaan viittaa.

Pelko asiattomista hakemuksista on käsiteltävä muilla tavoin, mutta on syytä huomioida, että viimeisimmät kyselytutkimukset (Nuorten aikuisten näkemykset maanpuolustuksesta ja asevelvollisuudesta, 14.04.2026) tai siviilipalvelushakemusten määrän tarkastelu alkuvuodelta eivät anna perusteita pelolle aiheettomasta aseistakieltäytymisestä.

Kun siviilipalveluslainsäädäntöön tehdään huomattavia muutoksia, on ensisijaisen tärkeää, että noudatetaan kaikkia niitä Suomea sitovia kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia, jotka koskevat mielipiteen ja omantunnon vapautta ja oikeutta aseistakieltäytymiseen.

Hellsten Simo
Suomen Sadankomitea ry